

Внутрішнє рецензування: Єгор Стадний, Ігор Самохін

Зовнішнє рецензування: Володимир Бахрушин

Коректура: Роксолана Машкова

Вступна кампанія 2016 року проходила за так званим принципом «місця за студентом». Аналіз її результатів показав, які саме університети зважають не лише на кількість, але і на якість набору абітурієнтів. Також була підтверджена гіпотеза про те, що рівень балів ЗНО досить часто не збігається з іншими показниками якості набору. Це вкотре доводить, що оцінювати роботу ВНЗ при розподілі фінансування чи інших процесах краще за певними зведеними параметрами або ж в окремих заліках, які відповідають специфічним цілям та проблемам окремих груп університетів.

У порівнянні з іншими роками система вступу 2016 року мала низку змін як для абітурієнтів, так і для вищих навчальних закладів. Основним нововведенням став принцип «адресності держзамовлення» — завдяки йому бюджетні місця у ВНЗ приносили самі вступники, які вибороли право безоплатно навчатись за певною спеціальністю. Ми вирішили дізнатися, які університети виявилися більш успішними за таких умов і змогли привабити більшу кількість абітурієнтів.

Успішність кожного вищого навчального закладу під час вступної кампанії можна оцінювати за багатьма показниками. Проте досить часто рейтинги університетів формуються тільки за якимсь одним із них. В аналізі ми хотіли б показати, що для комплексної оцінки успішності ВНЗ доцільно використовувати більше факторів, які можуть охарактеризувати результати набору абітурієнтів із різних боків. Ми спробували подивитися на три параметри: рівень знань, рівень вмотивованості та кількість зарахованих. Кількість прийнятих студентів ми оцінюємо, зважаючи на розмір самого ВНЗ.

Методологія

Для порівняння ми використовували дані з ЄДЕБО щодо абітурієнтів, які були зараховані на місця державного замовлення за нефіксованими обсягами — тобто там, де діяв принцип «бюджетні місця за студентами». До аналізу не увійшли більшість педагогічних та всі медичні й інші відомчі заклади, оскільки набори на держзамовлення до них були переважно фіксованими. Також до уваги не взято спеціальності, прийом на які здійснювався з урахуванням рівня творчих та/або фізичних здібностей: там теж був фіксований обсяг. Таким чином, до вибірки потрапили 118 ВНЗ, які отримали від 8% до 100% своїх бюджетних місць за нефіксованими обсягами. У середньому цей показник становив 51% (медіана вибірки). Ці дані були використані для підрахунку двох показників: середнього балу ЗНО та рівня вмотивованості вступників. Натомість для підрахунку

кількості зарахованих вступників до уваги були взяті дані щодо всіх абітурієнтів, які були зараховані як на фіксовані, так і на нефіксовані обсяги державного замовлення.

За кожним зі згаданих показників ми склали рейтинг. У кожному рейтинзі ВНЗ отримав бал від 1 до 118 відповідно до свого місця: 1 бал отримав ВНЗ, який опинився на останньому місці за певним показником, а 118 балів — ВНЗ, який перебуває на першому місці.

Типовим показником успішності ВНЗ є рівень знань його вступників, який можна оцінити за конкурсним балом. У 2016 році підрахунок цього балу відрізнявся від попередніх років. Як і раніше, він складався з балів сертифікатів ЗНО, середнього балу документа про повну загальну середню освіту, балу за конкурс творчих або фізичних здібностей, за особливі успіхи та/або за успішне закінчення підготовчих курсів вищого навчального закладу. Проте тепер всі показники не просто сумувалися, а мали різні вагові коефіцієнти, визначені Правилами прийому в кожному ВНЗ. Оскільки такі коефіцієнти мали різне значення серед навчальних закладів, то порівняти абітурієнтів у всіх ВНЗ ми вирішили за єдиними спільними показниками — результатами ЗНО. Для порівняння ми виділили для кожної спеціальності свій «профільний» предмет — тобто такий, сертифікат з якого на цю спеціальність подали найбільше вступників, який найбільше стосується напрямку навчання і який мав переважно найвищі вагові коефіцієнти серед різних ВНЗ. Таким чином, для кожної спеціальності профільним став один із восьми предметів.

Для порівняння було використано результати ЗНО всіх зарахованих на 1 курс на денну форму бакалаврату за кошти держзамовлення. Прорейтингувати ВНЗ ми вирішили не просто за середнім балом їхніх вступників, а за тим, наскільки відрізняються бали цих вступників від середніх балів по країні в межах кожного профільного предмету. Спершу ми підраховали середній бал по країні загалом для кожного предмету за всіма спеціальностями, для яких цей предмет був профільним. Далі ми порівняли бал кожного окремого зарахованого абітурієнта із цим середнім, знайшовши їхню різницю. Після цього ми застосували статистичну процедуру «нормалізації», тобто поділили кожну різницю на стандартне відхилення балів ЗНО з цього предмету. Таким чином кожен абітурієнт отримав свій показник. Річ у тому, що бали ЗНО з гуманітарних предметів у середньому суттєво вищі, ніж із математики та природничих наук, і тому просте порівняння балів ЗНО може призвести до дискримінації технічних ВНЗ у рейтинзі. Нормалізовані відхилення усувають ефект абсолютних значень і дозволяють коректно порівнювати між собою бали з різних предметів і для різних спеціальностей. Усереднивши результати зарахованих абітурієнтів у межах спеціальностей для кожного ВНЗ за допомогою медіани, ми отримали показник для кожної спеціальності у кожному ВНЗ. Відповідно, показником всього університету стала медіана підрахованих

усереднених результатів кожної спеціальності.

Результати

Після такого підрахунку був сформований рейтинг, у якому найвищі місця посіли Києво-Могилянська академія (?), Київський університет ім. Т. Шевченка, Київський лінгвістичний університет. Також у першу десятку ввійшли Київський економічний університет ім. Вадима Гетьмана, Київський політехнічний інститут, Херсонська морська академія, Львівський університет ім. Івана Франка, Київський торговельно-економічний університет та Державний університет телекомунікацій. Найнижчими результати ЗНО виявилися у закладів східного регіону — в Донбаської академії будівництва і архітектури, Харківського технічного університету сільського господарства ім. Петра Василенка та Донбаської машинобудівної академії.

Рейтинг за результатами ЗНО ми вирішили порівняти з тим, наскільки високим є рівень вмотивованості абітурієнтів до навчання саме в цих університетах. Наближено оцінити цей рівень можна за пріоритетом поданих заяв, за якими були зараховані абітурієнти. Згідно з Умовами прийому на навчання до вищих навчальних закладів України в 2016 році, як і попереднього року, рейтинговий список абітурієнтів, які вступали для здобуття ступеня бакалавра за денною формою навчання на основі повної загальної середньої освіти, формувався згідно з виставленими вступниками пріоритетами від 1 до 15, де 1 є

показником найбільш пріоритетної заяви. Абітурієнти мали змогу подати не більш ніж 15 заяв на 5 спеціальностей. Якщо оцінювати всіх вступників на денну форму бакалаврату за кошти держзамовлення у країні загалом, то майже 75% із них були зараховані до вищих навчальних закладів за 1-м, 2-м або 3-м пріоритетом, і, відповідно, лише чверть усіх зарахованих мала пріоритети з 4-го по 15-ий. Ми вирішили оцінити, яка частка вступників у кожному ВНЗ була зарахована саме за 1-3 пріоритетами, адже припускаємо, що перші 3 заяви були найбільш бажаними для вступу. Такі частки покажуть нам, які університети отримали найбільше абітурієнтів, котрі справді хотіли там навчатися.

Результати показали, що всі університети зарахували від 48% до 97% вступників за 1-3 пріоритетом, медіана такої вибірки становить 77%. Такі результати виявилися дещо відмінними від рейтингу за балом ЗНО, що посилює гіпотезу про обмеженість оцінки за одним показником. Яскравим прикладом є Донецький державний університет управління, який займає місце в останній десятці за результатом ЗНО, проте частка абітурієнтів, свідомих свого вибору, тут є практично найвищою — 90,5% вступників були зараховані за 1-3 пріоритетом. Зрештою ця риса характерна для більшості перенесених з Донбасу вищих навчальних закладів, адже умови прийому дозволяли їм приймати студентів як за результатами ЗНО, так і на основі вступних іспитів за окремими квотами бюджетних місць. Внаслідок такої політики чимало вступників, які мали низькі результати сертифікатів, визначали найвищі пріоритети для заяв, які вони подавали до цих ВНЗ. Таким чином вони забезпечували собі гарантоване навчання за кошти державного

бюджету. Такі самі результати вступної кампанії продемонстрували ВНЗ, котрі пропонують переважно непопулярні програми, конкурс на які є відносно невисоким, що приваблює абітурієнтів із низьким балами у сертифікатах. До таких належать аграрні та деякі технічні регіональні виші: Полтавська аграрна академія, Одеський політехнічний університет, Білоцерківський аграрний університет, Полтавський технічний університет, Запорізький технічний університет, Чернігівський технологічний університет, Одеська академія будівництва та архітектури, Харківський університет міського господарства, Вінницький технічний університет, Таврійський агротехнологічний університет, Центральноукраїнський технічний університет, Національний університет кораблебудування, Вінницький аграрний університет, Миколаївський аграрний університет, Східноукраїнський університет імені Володимира Даля, Подільський аграрно-технічний університет, Харківський університет будівництва та архітектури, Харківський аграрний університет, Одеський аграрний університет, Харківський технічний університет сільського господарства.

Водночас є ВНЗ, які мають обернену проблему. Вони здатні отримати чимало абітурієнтів із високим рівнем знань, проте серед них буде відносно багато тих, хто більше хотів навчатися на іншій спеціальності або навіть в іншому університеті. Наприклад, у Київському лінгвістичному університеті середній бал ЗНО з профільних предметів є одним із найвищих в Україні, і водночас саме цей ВНЗ набрав найменшу кількість свідомих абітурієнтів серед усіх порівнюваних нами університетів. Тобто або сам ВНЗ, або

вивчення іноземних мов часто є певним «запасним варіантом» для гарно підготовлених вступників. Подібна ситуація також склалась у Київському торговельно-економічному університеті, Київському економічному університеті, Острозькій академії, Харківському університеті, Державному університеті телекомунікацій, Львівському університеті ветеринарної медицини та біотехнологій, Національному авіаційному університеті, Прикарпатському університеті, Рівненському гуманітарному університеті та Черкаському університеті.

Далі ми вирішили порівняти, як такий рейтинг університетів за балом ЗНО і часткою свідомих абітурієнтів виглядає на тлі їхнього розміру та кількості студентів-бюджетників зокрема. Ми порівняли кількість абітурієнтів, зарахованих на 1 курс навчання денної форми за кошти держзамовлення, із кількістю вже наявних студентів-бюджетників денної форми в кожному ВНЗ. Результати показують від 6% до 43% зарахованих вступників-бюджетників у кожному університеті у відношенні до кількості наявних студентів, медіана такої вибірки становить 23%. Таке порівняння дає змогу оцінити обсяги набору відносно розміру ВНЗ. Результати такого рейтингу також показують, що ВНЗ, успішні за рівнем знань і вмотивованістю абітурієнтів, можуть набрати менше студентів відносно свого розміру, ніж інші заклади. Це добре видно на прикладі Одеського економічного університету, Запорізького університету, Національного юридичного університету, Дніпропетровського університету або Одеського університету.

Максимальний обсяг — обмеження чи недосяжна ціль

Окремо зупинимося на тому, як ВНЗ заповнили визначений ними максимальний обсяг. Нагадаємо, що згідно з принципом «місця за студентом» точна кількість бюджетних місць для більшості спеціальностей у кожному ВНЗ не була відомою ні до, ні під час подачі документів. Єдиним обмеженням був максимальний обсяг, який визначала приймальна комісія — тобто найбільша кількість студентів, яку готовий прийняти ВНЗ за тією чи іншою спеціальністю. Такий обсяг не мав перевищувати кількість державного замовлення попереднього року більше, ніж на 25%. У результаті абітурієнти самі визначали обсяг бюджетних місць на кожну зі спеціальностей для різних університетів, залежно від рейтингу поданих заяв. Таким чином, державне замовлення кожного вишу залежало від того, наскільки хорошими є бали абітурієнтів, які мали намір у ньому навчатися, і наскільки високим є пріоритет їхніх заяв.

Найкраще заповнили максимальний обсяг держзамовлення Державний університет телекомунікацій, Острозька академія (приблизно на 94% кожен) та Київський торговельно-економічний університет (91%). Загалом серед університетів, які ми обрали до порівняння, немає жодного, який би виконав свої наміри на 100%. Приблизно третина закладів зарахувала на заплановані місця менше половини абітурієнтів. Краще «виконали план» переважно великі класичні ВНЗ, які мають більше популярних спеціальностей. Багато ВНЗ «переоцінили» кількість охочих навчатися в них. Водночас

якщо порівняти максимальні обсяги та розміри самих ВНЗ, можна припустити, що деякі виші могли би набрати більше вступників, адже вони мають високі показники середнього балу з профільних сертифікатів, а також багато вступників із високими пріоритетами. Швидше за все, на заваді їм стали обмеження на збільшення цих обсягів (зокрема на популярних спеціальностях) — не більш ніж на 25% від минулорічної кількості зарахованих на бюджет. Загалом серед оцінюваних ВНЗ таку ситуацію мають 19 закладів, і до них можна віднести Києво-Могилянську академію, Київський національний університет, Харківський університет радіоелектроніки, Львівську політехніку, Київський політехнічний інститут та інші.

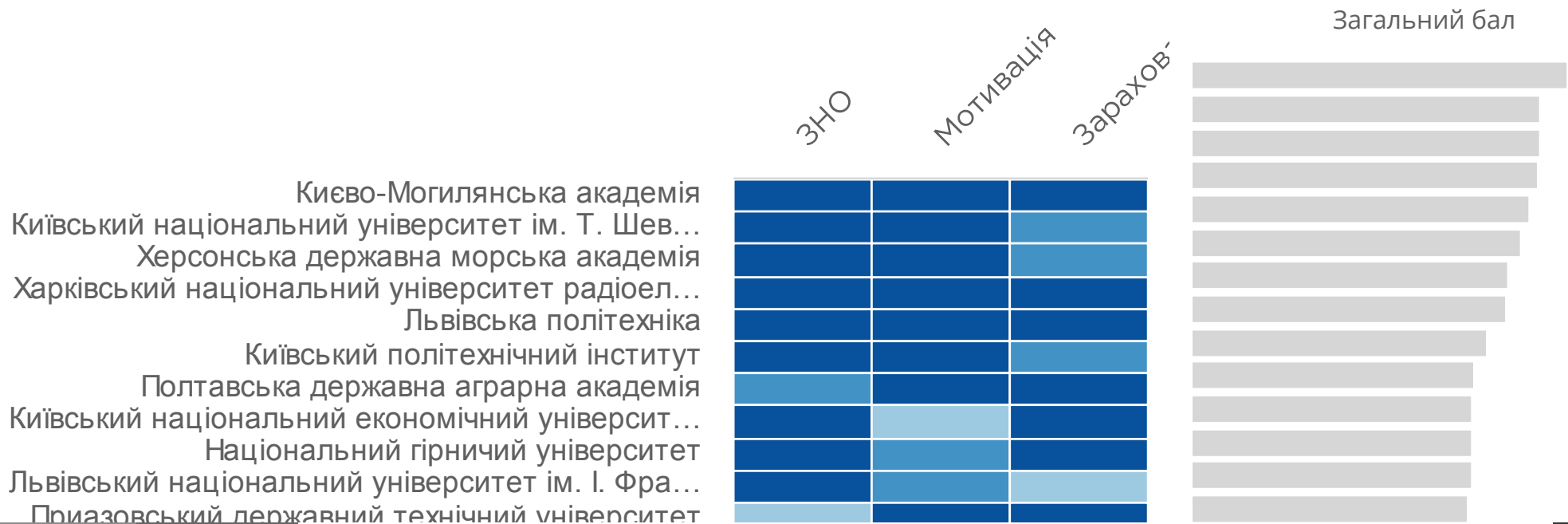
Висновки

Наш побіжний аналіз результатів вступної кампанії дозволяє виокремити певні групи університетів, кожна з яких потребує вирішення специфічних проблем, характерних саме для цієї групи. Зокрема, збільшення обсягу бюджетного фінансування на одного студента на аграрних та технічних спеціальностях за рахунок зменшення кількості бюджетних місць дозволить підвищити вступний конкурс і водночас забезпечить адекватне для більш затратних спеціальностей фінансування. Натомість університети, які, попри високий рівень знань вступників, інколи зараховують вступників за заявами 4-15 пріоритетів, повинні підвищити якість інформування та орієнтації серед школярів та їхніх батьків. У свою чергу, Міністерство та уряд повинні збільшувати широкий конкурс, тобто

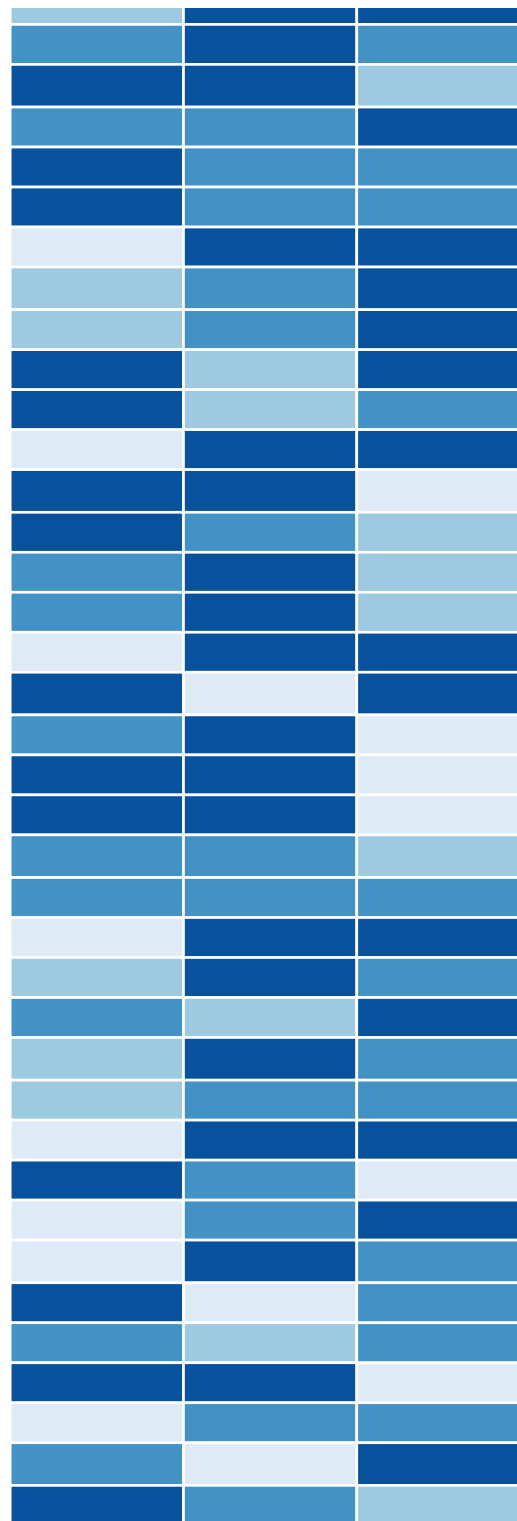
принцип «місця за студентом», і остаточно відмовитися від фіксованого розподілу бюджетних місць там, де це цілком можливо, зокрема для медичних та педагогічних університетів. Також під час розробки формули фінансування університетів на основі результатів їхньої діяльності краще враховувати певний зведений показник якості набору абітурієнтів, ніж просто результати ЗНО.

Вибір абітурієнтів: рівень середнього вступного балу не завжди збігається з іншими показниками якості набору

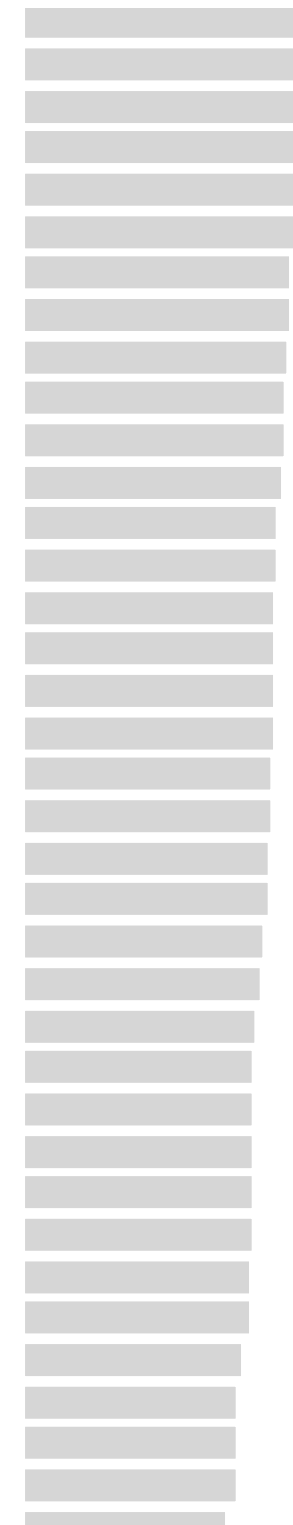
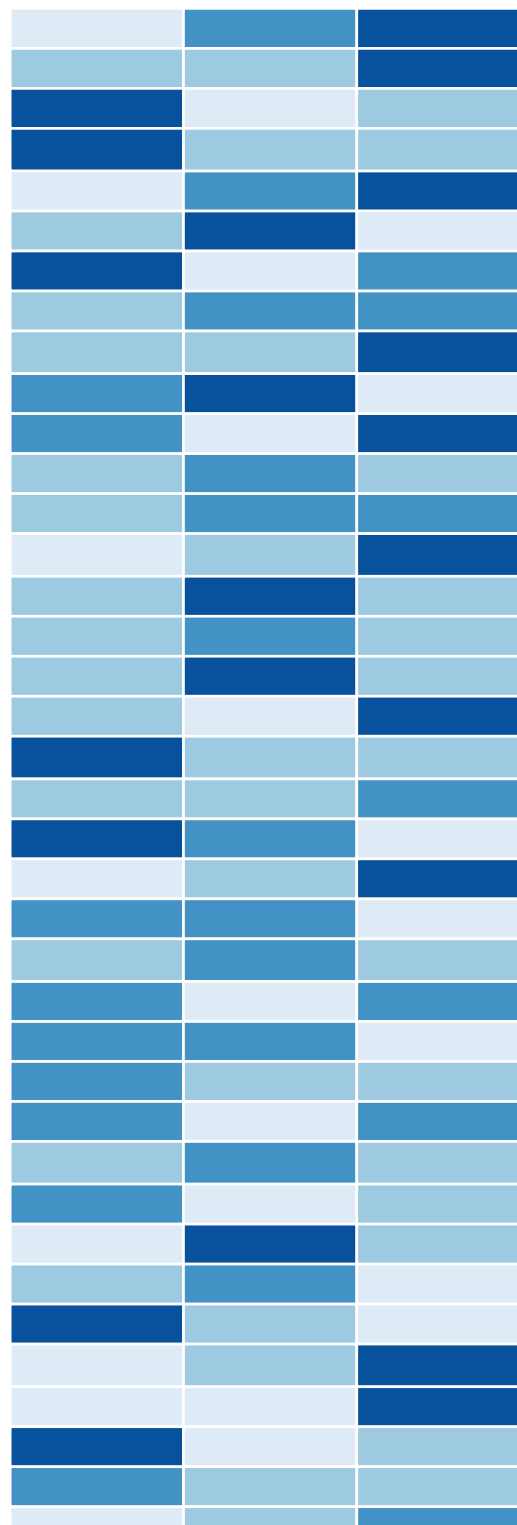
■ I квартиль ■ II квартиль ■ III квартиль ■ IV квартиль

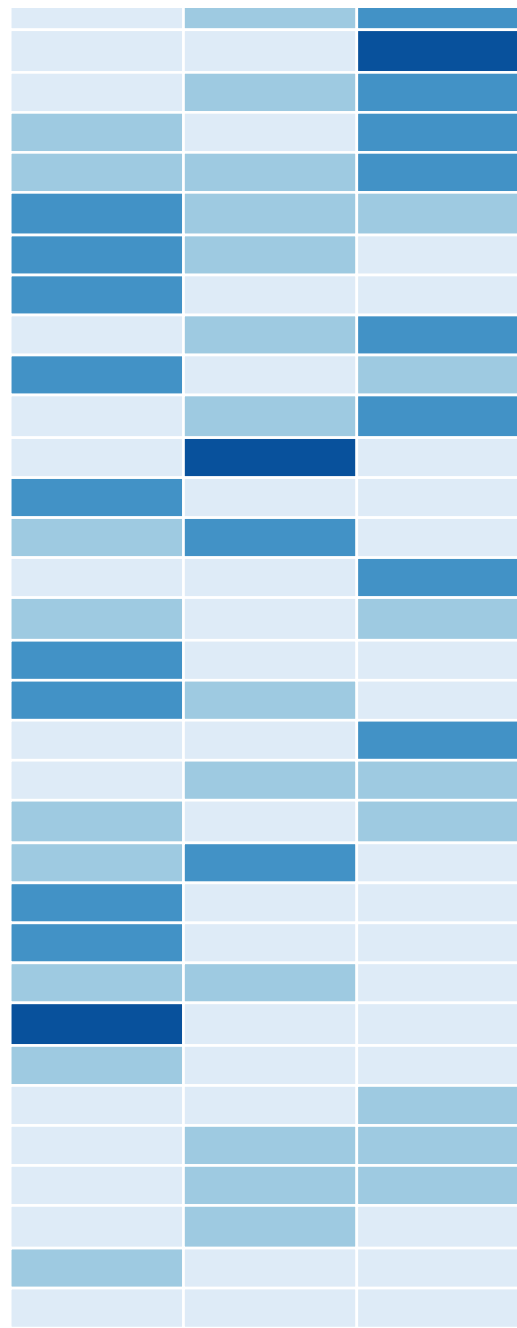
Приазовський державний технічний університет
 Одеська морська академія
 Харківський національний економічний універс...
 Дніпропетровський державний аграрно-економі...
 Харківський національний університет ім. Кара...
 Державний університет телекомунікацій
 Донецький державний університет управління
 Сумський державний університет
 Київський національний університет будівницт...
 Донецький національний університет
 Острозька академія
 Донбаська національна академія будівництва і ...
 Одеський національний економічний університет
 Чернівецький національний університет ім. Ю. ...
 Одеська державна академія будівництва та арх...
 Одеський національний політехнічний універси...
 Донбаський державний технічний університет
 Львівський національний вет. медицини та біо...
 Полтавський національний технічний університ...
 Запорізький національний університет
 Дніпропетровський національний університет і...
 Одеський національний морський університет
 Івано-Франківський національний технічний уні...
 Донбаська державна машинобудівна академія
 Харківський національний університет міського...
 Національний університет біоресурсів і природ...
 Національний університет кораблебудування...
 Харківський авіаційний інститут
 Центральноукраїнський національний технічни...
 Одеський національний університет ім. І. І. Меч...
 Таврійський державний агротехнологічний унів...
 Уманський національний університет садівниц...
 Київський національний лінгвістичний універси...
 Житомирський державний технологічний універ...
 Національний юридичний університет ім. Ярос...
 Подільський державний аграрно-технічний унів...
 Тернопільський національний економічний унів...
 Чорноморський національний університет ім. П...

Донецький національний технічний університет
 Херсонський державний аграрний університет
 Київський національний торговельно-економіч...
 Східноєвропейський національний університет ...
 Білоцерківський національний аграрний універ...
 Східноукраїнський національний університет ім...
 Національний авіаційний університет
 Запорізький національний технічний університет
 Ізмаїльський державний гуманітарний універси...
 Чернігівський національний технологічний уніве...
 Національний лісотехнічний університет України
 Харківський політехнічний інститут
 Вінницький національний аграрний університет
 Луцький національний технічний університет
 Вінницький національний технічний університет
 Придніпровська державна академія будівництв...
 Луганський національний університет ім. Т. Ше...
 Тернопільський національний технічний універ...
 Прикарпатський національний університет ім. ...
 Національний університет водного господарств...
 Харківська державна зооветеринарна академія
 Одеська державна академія технічного регулю...
 Житомирський державний університет ім. І. Фр...
 Дніпропетровський нац. університет залізнично...
 Українська академія друкарства
 Херсонський національний технічний університет
 Ужгородський національний університет
 Київський національний університет технологій...
 Криворізький національний університет
 Національний університет харчових технологій
 Миколаївський національний аграрний універс...
 Харківський національний університет будівни...
 Черкаський національний університет ім. Хмел...
 Сумський національний аграрний університет
 Житомирський національний агроекологічний у...
 Національний педагогічний університет ім. М.П...
 Чернігівський національний педагогічний універ...
 Кременчуцький національний університет ім

Кременчуцький національний університет ім. ...
Державний економіко-технологічний університе...
Український державний хіміко-технологічний уні...
Львівський інститут економіки і туризму
Львівський національний аграрний університет
Південноукраїнський національний педагогічни...
Університет митної справи та фінансів
Національний транспортний університет
Харківський національний автомобільно-дорож...
Кам'янець-Подільський національний універси...
Харківський національний технічний університе...
Донецький національний університет економік...
Одеська національна академія зв'язку ім. О.С. ...
Хмельницький національний університет
Національна металургійна академія України
Мелітопольський державний педагогічний уніве...
Рівненський державний гуманітарний
Маріупольський державний університет
Український державний університет залізничног...
Одеський державний аграрний університет
Миколаївський національний університет ім. В...
Харківський національний аграрний університе...
Ніжинський державний університет ім. М. Гоголя
Одеська юридична академія
Мукачівський державний університет
Київська державна академія водного транспорт...
Херсонський державний університет
Черкаський державний технологічний університет
Запорізька державна інженерна академія
Одеська національна академія харчових техно...
Дніпродзержинський державний технічний уніве...
Харківський державний університет харчування...
Одеський державний екологічний університет

Наші проекти

MISTOSITE

ШКІЛЬНА КАРТА
УКРАЇНИ

CEDOS
аналітичний центр

 Profrights.org
Правозахист викладачів та студентів

Рейтинг прозорості ВНЗ

Нас підтримали

 **THINK
TANK
FUND**
SUPPORTING POLICY
RESEARCH

 Benaissance
INTERNATIONAL
FOUNDATION

SWEDEN

 **National Endowment
for Democracy**
Supporting freedom around the world

CHARLES STEWART
MOTT FOUNDATION®

EUROPEAN
PARTNERSHIP FOR
DEMOCRACY

+38(044)288-08-66

✉ info@cedos.org.ua